

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

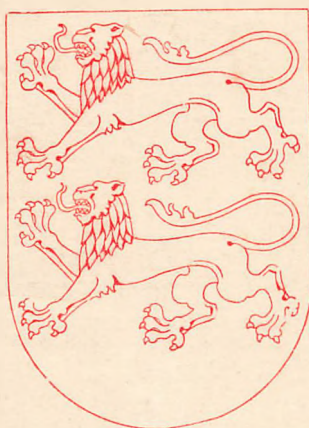
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

- E. Juhler:* Hvem har malet Altertavlen i Aabenraa Sognekirke?
Olav Christensen: Handskemager i Haderslev Peter Iversen og
hans Slægt.
Knud Hansen Pedersen: Gamle Minder fra Hygum Sogn.
Af Anders Sandemands optegnelser. — 1746.
Aaret 1846

Sønderjydsk Teglintustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tæge 1700 - Tæge 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Aktieselskabet

Tapetfabriken „FIONA“

FAABORG

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

*Graasten
Teglværk*

GRAASTEN

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon
trollens selvvrirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Nordisk

Trikotagefabrik

Haderslev

Midtjyllands Ægekspert

ved A. Tornvig-Jensen.

BRANDE

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbeods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Tønder Landmandsbank ^{A/s}

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Landbostandens
Sparekasse

Nykøbing F. Tlf. 197 - 1197

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Indskudskapital ca. 41 Mill. Kr.

Reserver ca. 4 Mill. Kr.

Telefon 216

Aktieselskabet

STRUER BANK

STRUER

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

Graasten Bank ^{A/s}

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Aktieselskabet

*Banken for Hobro
og Omegn*

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516, 517 og 518

Skanderborg

Sparekassen for Haderslev Byes Omegn

Telefon 2133, 2 Linier.

Postgiro 8356.

HADERSLEV.

Sparekassen for Svendborg og Omegn

Svendborg

Horsens Landbobank ^{A/s}

Kontortid 9¹/₂-12¹/₂ og 2¹/₂-4¹/₂

HORSENS

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Telefon 2 og 502

Kontortid 10-12 og 14-17

Den lollandske Landbo- stands Sparekasse

NAKSKOV Stiftet 1870

Indskudskapital ca. 61,0 Mill.
Reserver ca. 3,8 Mill.

Kontorer i: Maribo - Birket -
Dannemarre - Stokkemarke.

Ny jydsk Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048

Aarhus

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive.

¹/_s J. JUNGET

Træbearbejdningsmaskiner

Telefon 36

HERNING

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 17 Linier

1. Januar 1946.

Hvem har malet Altertavlen i Aabenraa Sognekirke?

Af E. Juhler

I Aabenraas ældste Kirkebog findes indført som døbt d. 7. 2. 1647 Otto Jagenteuffels pictoris Datter Maria Antonia, Provst Hübschmanns Hustru stod Fadder. Det latinske pictor istedetfor Maler siger os, at det ikke drejede sig om en almindelig Haandværker.

Otto Jagenteuffel var Kunstmaler; han stod i Hertugen af Gottorps Tjeneste. Allerede i April 1639 solgte han et Billede til Hertugen, han var da lige vendt tilbage fra en Rejse til Persien, hvorhen han havde ledsaget et gottorpsk Gesandtskab og gjort Tjeneste baade som Skriver og som Maler, for sit Billede modtog han 35 R. D. I December samme Aar solgte han et Billede til Hertugen for 110 R. D., 1649 og 50 arbejdede han paa et stort Billede til Hertugens Lysthus paa Nyværk, som han fik 200 R. D. for. 1650 solgte han tre Landskaber til Hertugen for 50 R. D. — 1657 arbejdede han for Hertuginde Maria Elisabeth, og da der samme Aar fødtes ham et Barn, forærede Hertuginde ham 8 R. D. i Faddergave. 1652 var han blevet udnævnt til hertugelig Kammertjener og Byggeinspektør; 1657 modtog han som saadan 300 R. D. aarlig Lønning.

Det lader til, at han, efter at han var blevet fast ansat som Embedsmand ved Hertugens Hof, har indskrænket sin Kunstnervirksomhed, i ethvert Fald hører vi ikke mere noget om, at han har solgt Billeder til Hertugen. Derimod fremgaar det af de gottorpske Amtsregnskaber, at han i de følgende Aar ofte har foretaget Rejser for at købe Byggematerial for Hertugen, og som Kammertjener har han anvist forskellige Beløb, som skulde udbetales af Hertugens Kasse. — Af Slesvig Bys

Kirkebøger fremgaar, at hans Kone 1656 har staaet Fadder, og 1658 stod han selv Fadder.

Paa et Stambogsblad, vistnok fra Aaret 1664, der opbevares i det kgl. Bibliothek i Haag, findes en Pennetegning af en Gaard, der er omgivet af Træer; under Tegningen staar der: Kraglund, Otto Jagenteuffels Hof. Paa dette Tidspunkt har han altsaa ejet en Gaard. Dr. H.

*Interiør fra
Aabenraa Kirke.*

Schmidt i Kiel, der har skrevet en Afhandling om Gottorpske Kunstnere, mener, at det drejer sig om Kragelund i Bov Sogn, og han drager den Slutning, at Jagenteuffel maaske stammede fra den Egn. Dette er imidlertid en Fejltagelse. Paa Landsarkivet i Aabenraa findes en Del gamle Papirer angaaende Frigaardene i Haderslev Amt, og der siges udtrykkeligt, at Frigaarden Kragelund i Vonsbæk Sogn 1660 købtes af Otto Jagenteuffel, og der tilføjes, at han var Mecklenborger. 1663 fik han Privilegierne paa Gaarden stadfæstet, tiltrods for at han ikke nedstammede fra Christen Termensen, som den 2. 1. 1507 havde faaet Privilegium for de tre Gaarde Hundevad, Gymose og Kragelund.

Den gamle Frigaard Kragelund, af hvilken der altsaa endnu eksisterer en Pennetegning fra Aaret 1664, solgtes senere, vistnok efter Otto Jagenteuffels Død, til Præsten i Vonsbæk Christoffer Schrøder, som døde 1700. Otto Jagenteuffel selv døde 1667, han var født c. 1610 i Parchim i Mecklenborg.

Denne Kunstmaler Otto Jagenteuffel opholdt sig altsaa 1647 i Aabenraa, hvor der fødtes ham en Datter. Det ligger jo nu nær at antage, at han i Aabenraa udførte et Arbejde, der krævede længere Tid, da han havde bragt Familien med; og af den Kendsgerning, at netop Provstinden stod Fadder ved Barnets Daab, kan man maaske drage den Slutning, at det var for Kirken, Kunstneren arbejdede. Og saa tænker man uvilkaarligt paa Billederne paa Altertavlen: øverst Jesu Hudfletning, nederst Jesu Korsfæstelse og desuden de 2 Billeder af Stifteren Amtmand Joachim Danckwerdt og Hustru Klara f. Luth. — Ganske vist bærer Altertavlen Aarstallet 1642, men af Indskriften paa Altertavlen fremgaar, at Amtmanden ved sin Bortrejse — han blev 1641 beskikket til Kammermester hos Hertugen paa Gottorp — gav Ordre til, at det nyopførte Kor skulde smykkedes med et nyt Alter paa hans Bekostning, og Koret var dengang endnu ikke færdigt, thi Provst Hübschmann fortæller, at Danckwerdt paalagde sin Efterfølger at føre Tilsyn med, at Arbejdet ved Koret ikke gik istaa. Men selv om vi gaar ud fra, at Arbejdet med Altertavlen virkelig er bleven paabegyndt 1642, saa kan der godt være gaaet et Par Aar hen, førend det store Billedskærerarbejde blev færdigt, saa Kunstmaleren kunde begynde med sit Arbejde. Vi bør iblandt andet tage Krigstiden i Betragtning — 1645 laa den svenske General Wrangel i Byen og gjorde megen Fortræd — i saadanne Tider har man næppe tænkt paa Kirkens Udsmykning.

Da Stifteren af Alteret stod i Hertugens Tjeneste og netop flyttede til Gottorp, er det meget sandsynligt, at han har valgt en Kunstner, der stod i Hertugens Tjeneste, og den Kendsgerning, at Otto Jagenteuffel 1647 og maaske allerede 1646 har opholdt sig i Aabenraa, taler for, at det er ham, der har udført Arbejdet.

Spørgsmaalet, om Otto Jagenteuffel har malet Billederne paa Altertavlen i Aabenraa, kan naturligvis kun afgøres af sagkyndige Folk, idet man sammenligner disse Billeder med andre Malerier af samme Kunstner, men da Kirken og vel ogsaa Alteret nu snart skal restaureres, har jeg villet henlede Opmærksomheden paa denne Mulighed.

Rettelse til »Tre nordborgske Præster« (April 1945).

S. 60 L. 15 f. n. Aarstallet 1668 er faldet ud, der skal altsaa staa: idet Faderen Onsdag den 16. September 1668 viede . . .

S. 66 L. 10 f. o. 29. September i Stedet for 29. August.

Handskemager i Haderslev Peter Iversen og hans Slægt

Af Olav Christensen.

Den foreliggende Litteratur vedrørende Haderslev Bys Personalhistorie er meget beskeden, foruden enkelte personalhistoriske Værker i Almindelighed, hvoraf de betydeligste er Th. O. Achelis: Bürgerbuch der Stadt Hadersleben bis zum Jahre 1864, omfatter den kun Arbejder vedrørende nogle ganske faa Slægter. Maaske skyldes det, at Kilderne indtil Begyndelsen af det 18. Aarhundrede er meget sparsomme, maaske har man ikke fundet de haderslevske Slægter saa interessante som f. Eks. Tønders. De følgende Sider skal da yde et lille Bidrag til denne Side af Haderslev Bys Historie. De omhandler en Slægt, der i flere Generationer har været hjemmehørende i Haderslev, og som uden i sine Rækker at tælle store Personligheder dog har fostret Mænd af en vis Anseelse i Byen. Et af dens Medlemmer, en Kvinde Madame Maria Margaretha Iversen, har ved Oprettelsen af en lang Række Legater sat sig et varigt Minde og gjort sig fortjent til Efterslægtens Taknemlighed.

Første Slægtled.

1. Peter Iversen, Handskemager, begravet Haderslev 11. April 1760, boede 1719 i Bydelen Gl. Haderslevs 1. Kvarter¹). Han maa da allerede have været Mester, idet der i Skattemandtallet som boende hos ham foruden Hustruen og en Pige er opført en Svend. 1721 er han Ejer af en lille Ejendom i Gaaskærgade (Gl. Haderslev Nr. 144²), nu Nr. 42), »1 quer Bude« paa 1 Etage, 6 Fag lang og 3 Fag bred, med en Tilbygning, 5 Fag lang og 2½ Fag bred, og en Stald, der betegnes som »nichts nutz«, Gaardspladsen var 24 × 8 Alen stor. Ejendommen er tilligemed 6 Naboejendomme brændt i Sommeren 1737, hvorefter Iversen er fritaget for at svare Skat indtil Juni 1747²).

Gift 1. Gang Haderslev 25. Oktober 1718⁴) med Maria Hedevig Schultz, død Haderslev ca. 1724⁵), (F.: Hans Michel Schultz). Mindst 1 Datter. Andet Slægtled Nr. 2.

Gift 2. Gang ca. 1725 med Christine Müller, født Københoved, Skrave Sogn, ca. 1703, død Haderslev 7. Januar 1793, begravet 13. Januar, 90 Aar gammel⁶). (F.: Nels Petersen Müller, »Sunderschau« Mølle). Mindst 8 Børn, hvis Rækkefølge ikke er kendt. Andet Slægtled Nr. 3-10.

Andet Slægtled.

a. Handskemager Peter Iversens Datter med Maria Hedevig Schultz. Se Nr. 1.

2 a. Maria Elisabeth Iversen, født Haderslev ca. 1723, ved Skiftet efter Moderen 31. Maj 1725 blev der tilskrevet hende 100 Mark Courant, som Faderen skulde udbetale ved hendes Ægteskab⁷). Det er maaske hende, der den 11. September 1750 i Haderslev bliver viet til en Vagtmester⁸); iøvrigt ukendt.

b. Handskemager Peter Iversens Børn med Christine Müller. Se Nr. 1.

3 b. Iver Iversen, født Haderslev ca. 1731, død der 2. August 1774, begravet 5. August, 43 Aar gammel, Handskemager. Ved sit Ægteskab erhvervede han en Ejendom i Storegade (Gl. Haderslev Nr. 116⁹) nu Nr. 18, som Hustruen havde arvet efter sin første Ægtefælle. Borger 8. November 1757¹⁰); han kaldes i Borgerskabsprotokollen som i Dødsregistret og Skattelisterne Iver Petersen; men da han ligesaa ofte findes under Navnet Iversen, saaledes i Folketællingslisterne 1769 og flere Gange i Kirkebogen, og da alle Søkende bærer dette Navn, har jeg her ogsaa ladet ham bære det.

Gift Haderslev 20. Juli 1753¹¹) med Ellen (Helena) Catharina Paulsen¹²) født Haderslev 1721, død der 6. Jan. 1805, begravet 11. Jan., 83 Aar gammel, (F.: Handskemager Hans Paulsen, begravet Haderslev 11. November 1735¹³), og Elsa Catharina¹⁴) hun gift 1. Gang med Handskemager Niels Jensen, begravet Haderslev 10. Oktober 1750¹⁵). 5 Børn. Tredie Slægtled I Nr. 11-15.

4 c. Peter Iversen, født Haderslev ca. 1734, død der 12. April 1790, begravet 18. April, 56 Aar gammel. Købmand og Gæstgiver. Deputeret Borger 3. Oktober 1771-1785¹⁶). Iversen maa have erhvervet Borgerskab, da han i Raadsprotokollen ved Udnævnelsen til deputeret Borger udtrykkelig betegnes som Borger; men hvornaar det er sket, kan ikke oplyses, idet han ikke findes i Borgerskabsprotokollen. Han overtog Ejendommen i Gaaskærgade efter Faderen og maa efterhaanden være bleven ret velstaaende, idet han senere har købt yderligere 2 Ejendomme i Gaaskærgade, den 27. September 1775: Gl. Haderslev N. 151¹⁷), nu Nr. 14, og den 28. April 1781: Gl. Haderslev Nr. 143¹⁸), nu Nr. 42.

Gift i Hjemmet i Haderslev den 13. Januar 1764 med Metta Magdalena Thomsen, født Haderslev ca. 1733, død der 30. August 1789, begravet 3. September, 56 Aar gammel, (F.: Borger¹⁹) og Felbereder i Haderslev Thomas Thomsen og Margaretha, Andreas Jensens Datter, begravet Haderslev 4. April 1762). 6 Børn. Tredie Slægtled II Nr. 16-21.

5 d. Hans Iversen, 1753 i Tjeneste hos Købmand Klein i København²⁰), døde før Moderen og havde da en efterlevende Søn, iøvrigt ukendt. Mindst 1 Søn. Tredie Slægtled III Nr. 22.

6 e. Nicolai Iversen, 1753 Skriver hos Regimentsskriver Dahl ved København²⁰). lever 7. Januar 1793, iøvrigt ukendt.

7 f. Christian Iversen, begravet Haderslev 5. November 1758²¹), 1753 i Tjeneste hos Købmand Behrend Meincke i Flensborg²⁰). Ugift.

8 g. Georg Peter Iversen, døbt Haderslev 29. December 1737, begravet der 2. Juni 1738²²).

9 h. Georg Peter, kaldet Jürgen Iversen, døbt Haderslev 9. September 1739, død der 16. Januar 1807, begravet 21. Januar, Advokat i Haderslev 1769-1807²³). Iversen ejede foruden en mindre Ejendom paa Naf-fet²⁴) en Ejendom paa Klingbjerg²⁵), som tidligere havde tilhørt Svi-gerfaderen Købmand Erich Hundevadt, han overtog 1791 sammen med Raadmand Martin Christian Gydesen en Ejendom i Gaaskærga-de (Gl. Haderslev Nr. 119²⁶) nu Nr. 29 og senere en Ejendom i Nørre-gade (Haderslev Nr. 2²⁷) nu Nr. 24. Han var meget velhavende.

Gift i Hjemmet i Haderslev den 22. November 1771 med Catharina Dorothea Hundevadt, døbt Haderslev 21. September 1749, død der 19. Februar 1777, begravet 25. Februar, (F.: Købmand paa Slotsgrun-den Erich Hundevadt og Maria Margaretha Nissen, født ca. 1720 og død Haderslev 17. Januar 1783, begravet 22. Januar²⁸). 1 Datter. Tre-die Slægtled IV Nr. 23.

10 i. Jacob Peter Iversen, døbt Haderslev 24. Februar 1743, død Gl. Haderslev 28. December 1781, begravet 3. Januar 1782, Borger²⁹) og Købmand paa »Papegøyen«. Han erhvervede ved sit Ægteskab en Ejendom i Storegade (Gl. Haderslev Nr. 28³⁰) nu Nr. 58, som Hustru-en havde arvet efter sin første Ægtefælle. Gift 1. Gang Haderslev 13. December 1771 med Birgitte (Birrit) Huus, døbt Haderslev 31. Marts 1745, død Gl. Haderslev 23. Marts 1776, begravet 29. Marts, (F.: Køb-mand og deputeret Borger Andreas Huus, født ca. 1695, død Hader-slev 25. November 1766, begravet 30. November,³¹) og Maren, Peter Fallesens Datter, døbt Halk 15. December 1702, død Haderslev 9. Maj 1784, begravet 14. Maj), hun gift 1. Gang i Hjemmet i Gl. Haderslev 13. Januar 1767 med Handelsmand, Borger³²) og Skipper paa »Pape-gøyen« Peter Jørgensen, født Haderslev ca. 1729, død Gl. Haderslev 11. December 1770, begravet 18. December, (F.: Borger og Garver i Haderslev Jørgen Andreasen³³) og Anneken, Christian Jürgensdat-ter), 1. Søn. Tredie Slægtled V Nr. 24.

Gift 2. Gang i Hjemmet i Gl. Haderslev 13. September 1776 med Maria Dorothea Bøegh³⁴), (F.: Løjtnant ved slesvigske gevorbene In-fanteriregiment i Rendsborg Niels Bøegh og Anna Dorothea). Ingen Børn.

Tredie Slægtled.

I. Handskemager Iver Iversens Børn med Ellen Catharina Paulsen. Se Nr. 3.

11. a. Elsabe Christina Iversen, døbt Haderslev 9. August 1754, død der 16. Juni 1772, begravet 19. Juni.

12. b. Maria Elisabeth Iversen, døbt Haderslev 8. Maj 1756, død der 9. Marts 1835, begravet 12. Marts.

Gift Haderslev 3. Maj 1782 med Detlev Olsen, født i Assens ca. 1751, død Haderslev 8. Juli 1833, begravet 12. Juli, 82 Aar gammel, (F.: Hvidgarver i Assens Ole Detlevsen og Helena Kylling), Handskemager. Borger i Haderslev 11. Juni 1784³⁵). 1 Datter. Fjerde Slægtled I Nr. 25.

13. c. Christina Iversen, døbt Haderslev 8. November 1758, begravet der 24. Oktober 1762.

14. d. Margretha Iversen, døbt Haderslev 25. November 1761, død der 13. September 1799, begravet 17. September.

Gift Haderslev 26. August 1785 med Jens Hinrich Philipp, døbt Haderslev 11. August 1756, død der 22. Februar 1839, begravet 1. Marts, (F.: Skomager Conrad Detlef Philipp, begravet Haderslev 7. Maj 1759³⁶), og Maria Catharina Franzen), Laugsskomager. Borger 2. Aug. 1786³⁷). Philipp, der tilhørte Hernhuterne, blev, da Misdæderen Ohle Lassen³⁸), der den 14. Marts 1825 havde dræbt Tobaksspinder Lars Petersen³⁹), og som derfor var dømt til 28. Febr. 1826 at skulle henrettes, ønskede Besøg i Fængslet af een af «Brødrene», tilkaldt af Provst Strodttmann, ligesom han var hos Ohle Lassen i dennes sidste Timer og fulgte ham til Retterstedet⁴⁰). 6 Børn. Fjerde Slægtled II Nr. 26-31.

15. e. Peter Iversen, født Haderslev 13. Oktober 1764, døbt 15. Oktober, død der 28. April 1814, begravet 3. Maj, Handskemager. Iversen ansøger 6. Jan. 1789 i Anl. af Erhvervelse af Mesterrettighederne og Optagelse i Handskemagerlauget Kongen om Dispensation fra de gældende Bestemmelser om Vandreaarene⁴¹). I Andragendet anfører han, at en Broder⁴²), efter at Faderen var død for 16 Aar siden, forestod Moderens Værksted; men da denne Broder døde for ca. 8 Aar siden, blev han for at hjælpe Moderen og skaffe hende og sine Søskende det daglige Brød nødt til at lære Handskemagerhaandværket, skønt han hidtil havde helliget sig noget andet. Han har, selv om Lysten ikke har manglet, paa Grund af disse Forsørgerpligter ikke haft Lejlighed til at rejse eller at opholde sig i det fremmede i de fastsatte 3 Aar. Moderen, der er 64 Aar gammel, har nu ikke andre Børn i Hjemmet og kan ikke mere forestaa Husholdningen. Han beder om, at Dispensationen maa blive udstedt gratis, da han er uformuende og har Gæld til Moderen. Handskemagerlauget bekræfter i Skrivelse af 8. s. M. ved Oldermændene Iwer Jørgensen og Bisidderne Detlev Olsen, Iversens Svoger (Nr. 12), Andragendet og beder om, at det maa blive bevilget. I Skrivelse af 20. s. M. fremsendes det af Borgmester og Raad, idet der kun tilføjes, at Moderen ejer en Ejendom i Byen, der er vurderet

til 300 Rd.; men hvorpaa der er en Gæld paa 100 Rd. Ved Skrivelse af 24. Februar meddeles den ønskede Dispensation, hvorefter Iversen, naar han iøvrigt opfylder de nye Laugsmestre paahvilende Pligter, vil være at optage i Handskemagerlauget og faa Del i Rettighederne, han maa dog betale de foreskrevne Gebyrer.

Iversen overtog omkring 1790 ovennævnte Ejendom, Storegade Nr. 18⁴³), efter Moderen, blev Borger 8. September 1790⁴⁴), og var deputeret Borger 1799-1814⁴⁵). Han kaldes, vel for at undgaa Forveksling med Fætteren, Nr. 20, Peter Iversen I. Sohn.

Boet efter Iversen indbragte, efter at Ejendommen var solgt til Skomager Peter Ingermann, 429 Rd. og 1 Sk., hvorfra gik en Gæld paa 369 Rd. og 6 Sk., samt Stempel 26 Sk., Rest 53 Rd. og 33 Sk., der udbetaltes til den eneste Arving, den umyndige Datter Helena Maria, hertil kom et Tilgodehavende hos Felbereder Christen Jürgensen paa 5 Rd. 32 Sk., som Formynderen Fætter Peter Iversen, Nr. 20, maatte sørge for at faa inddrevet⁴⁶).

Gift i Hjemmet i Haderslev 3. April 1789 med Maria Mortensen, født Haderslev 20. Marts 1767, døbt 22. Marts, død der 24. Januar 1802, begravet 29. Januar, (F.: Borger og Købmand paa Naffet Claus Mortensen, født Ødis ca. 1721, død Haderslev 5. Juli 1769, begravet 9. Juli, og Maria Aagaard). 5 Børn. Fjerde Slægtled III Nr. 32-36.

II Købmand Peter Iversens Børn med Metta Magdalena Thomsen. Se Nr. 4.

16. a. Dødfødt Barn, født Haderslev 14. Januar 1765, begravet 17. Januar.

17. b. Peter Iversen, født Haderslev 1. April 1766, døbt 3. April, død der 10. Juni 1766, begravet 12. Juni.

18. c. Peter Iversen, født Haderslev 28. August 1767, døbt 31. August, død der 9. Juni 1769, begravet 11. Juni.

19. d. Thomas Iversen, født Haderslev 30. Maj 1769, døbt 1. Juni, død der 6. Juni 1784, begravet 10. Juni.

20. e. Peter Iversen, født Haderslev 2. April 1772, døbt 4. April, død der 21. Februar 1826, begravet 1. Marts, Købmand. Borger 9. November 1797⁴⁷). Deputeret Borger 1799-1813⁴⁸). Iversen overtog Ejendommen Gaaskærgade 42⁴⁹) af Faderens Dødsbo og var saaledes tredje Generation, der ejede og beboede denne Ejendom. Som en af de ivrigste bl. a. ved at yde et særligt stort Beløb var han i 1817 sammen med 37 andre af Byens Borgere med til i Anledning af Reformationsjubilæet at stifte et Stipendium for trængende studerende fra Haderslev lærde Skole.⁵⁰) Han kaldtes vel for ikke at forveksles med Fætteren, Nr. 15, Peter Iversen P. Sohn.

Gift i Hjemmet i Haderslev 20. April 1796 med sin Kusine Maria Margaretha Iversen⁵¹), født Haderslev 30. Juli 1772, døbt 1. August, død der 14. September 1840, begravet 19. September, (F.: Advokat

Jürgen Iversen, se Nr. 9), Legatstifter. »Dannevirke« skriver Onsdag den 16. September 1840 i Anledning af hendes Død: »Den rige Madam Iversen, Enke efter Kjøbmand P. Iversen P. Søn hersteds, er død her den 14. ds. Hun tilbragte sin Enkestand med at gjøre vel imod Trængende og begrædes derfor nu af Mange, hvis Støtte hun var. Det Offentlige lod hun heller ikke af Sigte og skjenkede saaledes for nogle Aar siden 2de af Byens Kirker hver et Orgel, og desforuden 16.000 Rbdl. Sølv, hvis Renter skulde anvendes til Byens Gadebelysning. Man er nu meget spændt paa Offentliggjørelsen af hendes Testament, som man haaber, vil tilsikre det Offentlige endnu flere Gaver. Underrettet om denne Enkes Velgjørenhed besluttede Hs. Majestæt Kongen ved Allerhøistsammes Nærværelse hersteds d. 4. Aug. sidstleden at aflægge hende et Besøg, men afstod derfra, da Hs. Majestæt blev gjort opmærksom paa, at hun laae meget syg og Døden nær«.

»Man« blev ikke skuffet, det viste sig nemlig, at Maria Margaretha Iversen havde testamenteret Hovedparten af sin betydelige Formue til velgørende Formaal. Efter at en Række hende nærstaaende Venner og gammelt Tyende var betænkt med Indboet og forskellige mindre Beløb, kunde der oprettes Legater for et samlet Beløb paa 60.839 Rd. 6½ Sk., heraf tilfaldt der Christiansfeld Kommune og Brødremenigheden der 3.000 Rd., medens Restbeløbet skulde anvendes i Haderslev til velgørende, men dog ogsaa til andre Formaal. I Testamentet, der var oprettet 19. December 1826, altsaa kort efter Mandens Død, var det bestemt, at der skulde oprettes følgende Legater, hvoraf Renterne hvert Aar vilde være at fordele efter nærmere fastsatte Regler: 10.000 Rd. til fattige Enker og gamle, uforsørgede og trængende enlige Piger; 5.000 Rd. til trængende studerende fra Haderslev lærde Skole, 8.000 Rd. til Faderløse. Desuden var der hensat Beløb til Byens Forskønnelse, til Oprettelse af en Sy- og Strikkeskole, til Belønning af 2 Tjenestepiger for lang og tro Tjeneste, og endelig var der tilstaaet Frue Kirke 5000 Rd. og Hospitalskirken 5000 Rd. Skulde der efter at denne Fordeling havde fundet Sted være noget til overs i Boet, skulde dette komme Haderslev Havn til Gode. Da Boet var gjort op, viste det sig, at der tilkom Havnen 14.839 Rd. 6½ Sk.⁵²). 1 Søn. Fjerde Slægtled IV Nr. 37.

21 f. Christina Iversen, født Haderslev 24. Septembr 1775, døbt 27. September, død der 12. Marts 1797, begravet 17. Marts.

Gift i Hjemmet i Haderslev 20. April 1796 med Peter Leisner, født Haderslev 28. September 1765, døbt 30. September, død der 1. August 1821, begravet 5. August 1821, (F.: Laugsskomager Martin Leisner, født Tønder 28. Juli 1728, død Haderslev 7. Januar 1799, begravet 11. Januar, og Ingeborg Petersen, født Haderslev ca. 1735, død der 23. Januar 1811, begravet 27. Januar), Købmand, senere kongelig Branddirektør og deputeret Borger paa Slotsgrunden. Leisner overtog 21. Juli 1796 Ejendommen Slotsgade 33, som hans Enke 1838 overdrog til

den nystiftede Borgerforening, og hvor »Bürgerverein« den Dag i Dag har til Huse⁵³). Leisner blev gift anden Gang Haderslev 10. Januar 1800 med Catharina Margaretha Ahlmann, født Haderslev 22. Okt. 1781, døbt 26. Oktober, død der 19. Februar 1848, begravet 25. Febr. (F.: Købmand, Vinhandler og deputeret Borger paa Slotsgrunden Christopher Ahlmann, født Vandling 1731, døbt Starup 5. Aug. 1731, død Haderslev 24. November 1820, begravet 28. November, og Anna Catharina Wemmaring, døbt Haderslev 14. April 1745, død der 9. Juni 1809, begravet 11. Juni). Ingen Børn.

III Hans Iversens Søn. Se Nr. 5.

22 a. Johann Iversen, lever 7. Januar 1793⁵⁴), iøvrigt ukendt.

IV Advokat Jürgen Iversens Datter med Catharina Dorothea Hundevadt. Se Nr. 9.

23 a. Maria Margaretha Iversen, født Haderslev 30. Juli 1732, døbt 1. August, død der 14. September 1840, begravet 19. September, Legatstifter.

Gift med Købmand Peter Iversen, Nr. 20, se iøvrigt der.

V Købmand Jacob Peter Iversens Søn med Birgitte Huus. Se Nr. 10.

24 a. Peter Jørgen Iversen, født Gl. Haderslev 4. September 1775, døbt 6. September, erklæret død 29. Januar 1846 efter at have været forsvundet efter en Sørejse i mere end 10 Aar⁵⁵). Købmand i Odense.

Gift med Ernestine Philipson. Mindst 1 Søn Fjerde Slægtled V Nr. 38.

Fjerde Slægtled.

I Maria Elisabeth Iversens Datter med Detlev Ohlsen. Se Nr. 12.

25 a. Helena Catharina Ohlsen, født Haderslev 6. August 1785, døbt 9. August 1785, død der 26. Maj 1799, begravet 31. Maj.

II Margretha Iversens Børn med Jens Hinrich Philipp. Se Nr. 14.

26 a. Conradt Detleff Philipp, født Haderslev 2. Oktober 1785, døbt 4. Oktober, død der 5. Januar 1786, begravet 8. Januar.

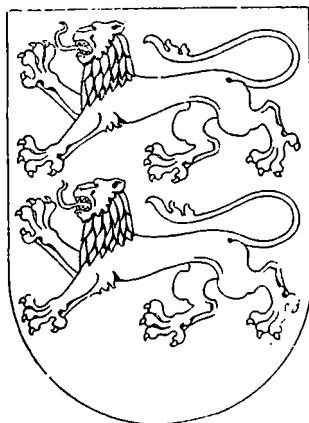
27 b. Helena Catharina Philipp, født Haderslev 24. December 1786, døbt 26. December, død der 12. Oktober 1818, begravet 16. Oktober.

Gift Haderslev 14. Oktober 1817 med Thomas Hansen, født Korsør 1790, død Haderslev 21. December 1866, begravet 28. December, (F.: Skomagermester Hans Nielsen og Caren Hansen), Skomagermester. Borger i Haderslev 12. Februar 1818⁵⁶). Han gift anden Gang Haderslev 13. September 1822 Anna Maria Christina Güsting, født Aalborg 1794, død Haderslev 13. Juni 1849, begravet 19. Juni, (F.: Borger og Hvedebrødsbager i Aalborg Jørgen Hansen Güsting og Anna Margrethe Juhl).

28 c. Conrad Detlef Philipp, født Haderslev 4. Maj 1790, døbt 7. Maj.

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

21. Aargang

1945

INDHOLD.

Almindelig Historie

	Side
<i>P. A. Andersen:</i>	Hjortbæk 116
<i>Morten Bredsdorff:</i>	Johan Ludv. Heiberg og Sønderjylland 53
<i>W. Christiansen:</i>	En vestslesvigsk Gaards Skatteforpligtelser 1806 152
<i>Cl. Eskildsen:</i>	Arresteret som Gidsel 96
<i>Troels Fink:</i>	Flensborgerne i det 15. Aarhundrede 182
<i>J. Holdt:</i>	Brede Kirkes Beskydning 148
<i>Peter Kr. Iversen:</i>	En »Præste-Dagbog« 166
<i>E. Juhler:</i>	Slægt og Jord 77
<i>K. E. Jordt Jørgensen:</i>	St. Johannes-Kloster i Slesvig 19
<i>Morten Kamphøener:</i>	Hjem fra Koncentrationslejren 108
<i>Jens Chr. Lauersen:</i>	Den store Stendysse i Varnæs Tyk-Skov 162
<i>Aug. Korse:</i>	Gamle Kontrakter fra Broagerland 45
<i>Jens Lauritzen:</i>	Aaret 1845 16
<i>H. Lausten-Thomsen:</i>	Det selvkclare i historien 74
<i>H. Lausten-Thomsen:</i>	I friheds gry 89
<i>Hans Lund:</i>	Endnu et Bidrag til Sandbjerg Højskoles Historie 120
<i>Henry Meyer:</i>	Fra min Fangetid 106
<i>A. P. Møller:</i>	Frøslev 102
<i>Iver Møller:</i>	I Gestapos Vold 99
<i>Hans Neumann:</i>	Tyskerne og vore Fortidsminder under Besættelsen 177
<i>Hejselbjerg Paulsen:</i>	De Rabsteder 37
<i>Emil Ruge:</i>	Møllerne paa Dybbøl 27
<i>J. Raben:</i>	Runestenen v. Hovslund 113, 144
<i>J. Raben:</i>	Blansgaard 145
<i>August F. Schmidt:</i>	Sønderjydske Randnoter 123, 140
<i>Knud Skaarup:</i>	9. April og 30. Juni 1940 i Kværs 129
<i>P. H. Smidt:</i>	Peter Knudsens Ungdomsminder 47
<i>H. Hansen Toft:</i>	En Møller af ædel Byrd 176
— — —	Anders Sandemands optegnelser 1745 15

Personhistorie

<i>Olav Christensen:</i>	Tre nordborgske Præster	58
<i>Joh. Hvidtfeldt:</i>	P. Chr. Kocks fædrene Slægt	42
<i>E. Juhler:</i>	Slægt og Jord	77
<i>E. Juhler:</i>	Slægten Emmiksen og Hejs- agergaarde	137
<i>E. Juhler:</i>	Marin med de mange Mænd	186
<i>Morten Kamphøener:</i>	Erik Bondo Svane	69
<i>Carl Langholz:</i>	Hans Adolf Brorsons Slægt	20
<i>Chr. Maibøll:</i>	Forpagter Jens Petersen paa Tornumgaard	155
<i>Arne Fog Petersen:</i>	En overset Højskolemand	30
<i>Emil Ruge:</i>	Møllerne paa Dybbøl	27
<i>J. Smith:</i>	Jacob Kloppenburg	44

Digte

<i>Nordahl Grieg:</i>	Vi er saa faa her i landet	90
<i>N. F. S. Grundtvig:</i>	Istedslaget	193
<i>Carl Ploug:</i>	Istedløven	195

Fra Folkemunde, Sagn og Minder

<i>Andr. Lorenzen:</i>	Folkeminder fra Isted	196
<i>J. Raben:</i>	Folkemind. fra Ketting Sogn	81
<i>J. Raben:</i>	Fra Fødsel til Barnedaab	156
<i>R. J. Schmidt:</i>	Om Kaarene i Halvfjerdser- ne	67
<i>P. H. Smidt:</i>	Peter Knudsens Ungdoms- minder	47

Bøger

<i>Cl. Eskildsen:</i>	To Bøger, De skal læse	127
-----------------------	----------------------------------	-----

Fra Redaktionen

Historiske afhandlinger	34
Guds fred med vore døde	90, 126, 160
Kongens billede	161
Julegaven 1945	216

STEDFORTEGNELSE:

A

Aabenraa 5, 6, 23, 35, 43, 44, 72 f.,
90, 98, 106, 186 ff.
Aagaard 1, 10.
Aasgaard 143.
Aastrup 167, 170.
Aastrupgaard 35.
Abild 154.
Abterp 16.
Agerskov 24.
Aller 90, 189.
Alnor 92.
Als 156 ff.
Amrum 23.
Arnum 50.
Arrild 16.
Asserballe 60, 62 f., 85, 189.
Asserballeskov 189.
Astrup 116.
Augustenborg 82, 85.
Avnbøl 2, 121.
Avnbølgaard 146.

B

Ballum 22 ff.
Barsbøl 180.
Bedsted 24.
Bjergskov 131.
Bjolderup 115, 154.
Blansgaard 145 ff.
Bov 90.
Brandsbøl 115.
Brede 16, 23, 148.
Broær 45 f., 91.
Broballe 93.
Brændstrup 93.
Brøndlund 180.
Brøns 1, 25, 51, 116 ff.
Burkal 91, 154.
Bylderup 154.
Bæk 168, 173, 175.

D

Daler 25.
Danebod 1, 192.
Damholm 196.
Drengsted 20 ff.
Dybbøl 27 ff.
Døstrup 21 ff.

Egen 91.
Egen Mølle 7 ff., 122.
Egernsund 91 f.
Elstrupskov 158.
Emmerlev 26, 92,
Enderup 116.
Ensted 92.

F

Faargaard 25.
Felsted 92.
Flensborg 1, 39, 41, 63, 182 ff., 195.
Foldingbro 180.
Fole 30.
Forballum 26.
Frøslev 90, 99, 102 ff., 115, 124.
Før 16.

G

Gammelgaard 81 f., 87.
Gammelgab 121.
Gammellund 202.
Gesing 117.
Graasten 5, 92, 121.
Gram 16, 30, 31, 49, 125, 180.
Grimmerup 204.
Grøngaard 154.

H

Haderslev 23, 34, 35, 44, 63, 77,
92, 98, 125, 160, 168, 175.
Hammelev 92.
Hanved 124.
Haved 51.
Havervadgaard 80, 116.
Havnbjerg 65, 160.
Hejsagergaard 137 ff.
Hellevad 92, 187, 188.
Helvedgaard 83.
Hjordkær 42, 43.
Hokkerup 130.
Hollingsted 197.
Hoptrup 115.
Hostrup 152 ff.
Hovslund 113 f., 144.
Hoyersworth 39.
Humtrup 24, 26.

Husum 39.
Hytterkobbøl 79.
Højer 93, 154.
Højst 24, 67, 154.
Høm 47 ff.
Hørup 93, 159.

I

Isted 193 ff.

J

Jyndevad 91.
Jæøerup 180.

K

Kegnæs 93.
Ketting 81 ff.
Kettingsskov 84.
Killerup 29.
Kjelstrup 94.
Klipelev 93.
Kograven 197.
Koldenbüttel 39.
Koldkaad 81.
Kollund 25, 91.
Kolstrup 6.
Kragelund 90.
Krusaa 90.
Kværnhøldt 67.
Kværs 129 ff.
Københøved 44.

L

Langmose 137, 139.
Lilholt 78.
Lintrup 34, 140 ff., 180.
Løjt 93, 176.
Lydersholm 91.
Lyrskov 196.
Lysabild 5, 115, 120, 189 f.
Lysmose 3, 11 f., 121.
Læk 27.
Løgumkloster 23, 24, 25.

M

Medstedgaard 137.
Møllerup 42.
Melvedgaard 146.
Miang 120.
Mintebjerg 121.
Mjølsten 22, 24.
Møgelstønder 25.

N

Nordborg 58 ff.
Notmarksskov 158.
Nustrup 180.
Nybøl 121.
Nr. Løgum 23, 24.
Nørremølle (Højer) 93.

O

Over Jerstal 180.

P

Padborg 90, 109 f.

R

Raahede 116.
Rabsted 37 ff., 93, 154.
Randerup 23 ff.
Refsø 137 ff.
Rejsby 25.
Rends 91.
Ribe 16, 23, 24, 32.
Rinkenæs 93.
Rise 115.
Røj 27.
Rudbøl 92.
Rumohrsgaard 85.
Runde Mølle 176.
Rødning 1, 30 ff., 93.
Røllum 92.
Rømø 93.
Rønshøved 92.
Rørkær 92.

S

Sandager 93.
Sandbjerg 1 ff., 57, 120 ff., 189 ff.
Schackenborg 25.
Sebbelev 83, 85.
Siltøft 93.
Skamlingsbanke 32.
Skelde 46.
Skodborg 180.
Skodsbøl 45.
Skovby (Løjt) 23.
Skovby (Vedsted) 79.
Skovgaard (Gram) 43.
Skrydstrup 180.
Skærbæk 94, 180.
Slesvig 17 ff., 126, 203 ff.
Snogbæk 94.
Sommersted 94.

Sottrup 23, 94.
Spandet 35, 47 ff.
Stenderup (Angel) 201.
Stavnsbøl 82.
Stepping 170.
Storde 126.
Strukstrup 2.
Stvrtom 92.
Svanholm 203.
Svanstrup 23.
Svejrup 92.
Svolstrup 83 ff.
Søsted 148.
Sønderborg 3, 60, 61, 62, 64, 94,
98, 146, 187.
Sdr. Hostrup 121, 133.
Sdr. Løgum 34.
Søndernæs 116.
Søndersø 146.
Sdr. Ønlev 43.

T

Tandselle 158.
Tandslet 94.
Tinglev 94, 154.
Tiset 43 f.
Todsøl 42.
Tornumgaard 140 ff., 155.
Trøjborg 24, 25, 143.
Tyrstrup 94, 170.

Tønder 23, 25, 27, 31, 94 f., 96 f.,
98, 187.
Tørring 117.

U

Ubjerg 94, 154.
Uldal 180.
Ullerup 2, 120, 145 ff.
Ustrup 77 ff.

V

Varnæs 36, 162 ff.
Vedbøl 77 ff.
Vedelsvang 198.
Vedsted 78 ff., 179.
Vejbæk 121.
Vejbøl 179.
Vertemine 85.
V. Gasse 181.
Vilstrup 23, 94.
Vittegaard 67 f.
Vodder 51, 116.
Vonsbæk 1, 166 ff.

Ø

Ørsted 15.
Øsby 178.
Østergaardsmølle 78.
Ø. Gasse 180.
Østerholm 64.

29 d. Maria Catharina Philipp, født Haderslev 26. Januar 1793, døbt 29. Januar, død der 7. December 1799, begravet 10. December.

30 e. Ingeborg Philipp, født Haderslev 12. December 1795, døbt 15. December, død der 6. September 1801, begravet 11. September.

31 f. Botilla Philipp, født Haderslev 30. December 1798, døbt 2. Jan. 1799, død der 30. Marts 1800, begravet 3. April. Død af Kopper-

III Handskemager Peter Iversens Børn med Maria Mortensen. Se Nr. 15.

32 a. Claus Iversen, født Haderslev 29. April 1789, døbt 1. Maj, død der 23. April 1803, begravet 28. April.

33 b. Iver Iversen, født Haderslev 18. August 1790, døbt 20. August. Død før Skiftet efter Faderen, men angives i Kirkebogen ved Faderens Dødsindførsel at være i Live. Ikke fundet Død i Haderslev.

34 c. Maria Catharina Iversen, født Haderslev 6. Marts 1792, døbt 9. Marts, død der 8. April 1792, begravet 12. April.

35 d. Otto Iversen, født Haderslev 14. Maj 1793, døbt 17. Maj, død der 13. Juni 1795, begravet 16. Juni.

36 e. Helena Maria Iversen, født Haderslev 18. Januar 1799, døbt 23. Januar.

IV Købmand Peter Iversens Søn med Maria Margaretha Iversen. Se Nr. 20.

37 a. Georg Peter Iversen, født Haderslev 15. Januar 1799, døbt 22. Januar, død der 1. Oktober 1819, begravet 6. Oktober.

V Købmand Peter Jørgen Iversens Søn med Ernestne Philipsen. Se Nr. 24.

38 a. Hans Jacob Iversen, født Odense, St. Hans Sogn, 19. April 1805, døbt 22. April, Farver og senere Daglejer. Borger i Haderslev 18. Juni 1829⁵⁷).

Gift Haderslev 9. Maj 1829 med Christiana Margaretha Ulrica Paulsen, født Slesvig ca. 1792, død Haderslev 14. November 1842, begravet 18. November, (F.: Borger og Slagter i Slesvig Hans Heinrich Paulsen og Margaretha Christina Petersen).

Noter og Henvvisninger:

1. Kopskattemandtallet 1719. (Haderslev Raadstuearkiv i det følgende H. R. A.) — 2. Hus-Rulle 1721 og Skattelisterne 1721. (H. R. A.) — 3. Haderslev Bys Regnskaber (Skattelisterne) 1737-47. (H. R. A.) — 4. Frue Kirkes Regnskaber (Landsarkivet, Aabenraa) i det følgende F. K. R. — 5. Haderslev Skifteprotokol I 1716-32, p. 432-33, Udsigelse 31. 5. 1725. (Landsarkivet) — 6. Folketællingslisterne, August 1769. (H. R. A.) angiver Alderen til 72 Aar og 1 Md. dvs. født 1697. — 7. Haderslev Skifteprotokol I 1716- 32, p. 432-33. — 8. F. K. R.: »Peter

Iversens Datter«. — 9. Brandtaxationsprotokollen 1756. (H. R. A.) — 10. Haderslev Borgerskabsprotokol 1694-1754. (Landsarkivet), jfr. Achelis: Bürgerbuch der Stadt Hadersleben bis zum Jahre 1864 I. Nr. 665. — 11. F. K. R. — 12. Kaldes snart Ellen snart Helena, saaledes i Skiftet efter Faderen 28. 7. 1736 og 22. 6. 1747 og efter 1. Ægtefælle 8. 12. 1752: Ellen, men i Folketællingslisterne 1769 og ved Indførselen i Dødsregistret derimod Helena. — 13. F. K. R. — 14. Haderslev Skifteprotokol II 1737-45, p. 277-86 og III 1745-59, p. 119-22 har Navnet Elsa Catharina, hvorimod Navnet ved Datterens Dødsindførsel i Kirkebogen 1805 angives at være Ingeborg. — 15. F. K. R. — 16. Protocolum extra judicale 1771-1851 (H. R. A.) — 17. Brandtaxationsprotokollen 1769. — 18 a. Sted 1782. — 19. Ikke i Borgerskabsprotokollen. — 20. H. R. A. Acta XIX E. 2. — 21. F. K. R. — 22. F. K. R. — 23. Achelis: Haderslev i gamle Dage II, S. 449. — 24. Brandtaxationsprotokollen (Slotsgrunden) 1782 Nr. 23, p. 61. — 25. a. St. 1771, Nr. 88, p. 161. — 26. a. St. (Byen) 1782. — 27. a. St. 1793. — 28. Datter af deputeret Borger Mathias Nissen og Catharina Dorothea Bendixen. Moderen, der var født ca. 1701 og døde i Haderslev 14. Januar 1764, begravet 20. Jan., var Datter af Kræmmer og deputeret Borger Peter Bendixen og Dorothea, Bertel Trauelsens Datter. — 29. Betegnes saaledes i Kirkebogen, men ikke i »Bürgerbuch«. — 30. Brandtaxationsprotokollen 1769. — 31. Søn af Michael Huus og Birgitta, Lorentz Asterups Datter; Borger i Haderslev 9. 12. 1733, »Bürgerbuch« Nr. 420. — 32. Betegnes saaledes i Kirkebogen, men ikke i »Bürgerbuch« — 33. Borger 19. 2. 1722, »Bürgerbuch« Nr. 405. Ses ikke at være død i Haderslev eller Gl. Haderslev. 1812 endnu Ejer af Ejendommen i Storegade. — 35. Borgerskabsprotokollen 1769-1833, jfr. »Bürgerbuch« Nr. 968. — 36. F. K. R. — 37. Borgerskabsprotokollen 1769-1833, jfr. »Bürgerbuch« Nr. 995. — 38. født Haderslev 18. April 1802, døbt 25. April, Søn af Borger og Skomagermester Henning Lassen og Anneken Olufsdatter. Moderen var sindssyg. — 39. født ca. 1799 Søn af Borger og Skrædermester paa Slotsgrunden Casper Petersen og Maria Jürgensen. — 40. J. Brodersen: Fra gamle Dage. København 1912, S. 92-97. Om denne Sag se iøvrigt S. L. Marquardsen: Peinliche Anklage wider den Schustergesellen Oluf Lassen aus Hadersleben. Had. 1826. — 41. H. R. A. Acta XIX B. 13. — 42. Halvbroderen Iver Nielsen, døbt Haderslev 12. Marts 1749, død der 1. Januar 1785, begravet 6. Jan. — 43. Brandtaxationsprotokollen 1797. — 44. Borgerskabsprotokollen 1769-1833, jfr. «Bürgerbuch» Nr. 1024. — 45. Protocolum extrajudiciale 1771-1851. — 46. Haderslev Skifteprotokol XII 1814-22. — 47. Borgerskabsprotokollen 1769-1833, jfr. »Bürgerbuch« Nr. 1126. Det maa bero paa en Misforstaaelse, naar Magistraten 10. 3. 1819 i en Skrivelse anfører ham som et grelt Eksempel paa, at en Mand ikke erhverver Borgerskab og derved unddrager sig en

Borgers Pligter. Han har desuden som anført været deputeret Borger, hvilket ogsaa kræver, at han har Borgerskabet i Orden. — 48. Protocolum extrajudiciale 1771-1851. — 49. Brandtaxationsprotokollen 1793, I »Bürgerbuch« S. 10, Note 1, angives Bopælen at være den nordlige Side af Vestergade, det er galt, det er den nordlige Side af Gaaskærgade. — 50. Olav Christensen: Skolens gamle Stipendier i Haderslev Samfundets Aarskrift 1941, S. 38-42. — 51. Hauch Fausbøl har i sine slesvigske Kirkebogsuddrag S. 38 *Metta Maria Margaretha*. Denne Afskrivningsfejl gaar mærkelig nok igen i »Bürgerbuch« S. 10. Achelis maa dog vide, at »Byens store Velgørerinde« hedder Maria Margaretha. — 52. H. R. A., jfr. Lautrup: Chronik und Monographie der Stadt Hadersleben. Had. 1844, S. 114-21. — 53. Achelis: Bürgerverein zu Hadersleben. Had. 1938. S. 14. — 54. Haderslev Frue Kirkebog. — 55. Haderslev Bys Skiftesager 2. 10. 1845, (Landsarkivet). — 56. Borgerskabsprotokollen 1769-1833, jfr. »Bürgerbuch« Nr. 1600. — 57. a. St., jfr. »Bürgerbuch« Nr. 1904.

Gamle Minder fra Hygum Sogn

Optegnet af Knud Hansen Pedersen, »Knudsbo«, Skibelund 1915.

Folk, der kender vort Sprogs gamle Ordformer, siger, at Hygum betyder »paa Højen«, og sikkert er det, at Hygum Kirke ligger paa et højt Sted, hvorfra der er vid Udsigt til alle Sider. I klart Vejr ser man med Lethed Ribe Domkirke i Vest og Spandet og Føvling Kirker i Syd og Nord. Naar Luften er i passende Tilstand, ser man ofte prægtige Luftspejlinger: Kirker og Byer, Skibe og Gaarde vendt paa Hovedet; men undertiden kan man ogsaa se Fata Morgana, Luftbrydninger, der viser Landskaber, der svæver oppe i Luften.

Hygum Sogn er i Udstrækning et af de største i Tørring Len. Sognet begrænses mod Nord af Hjortvad Aa i hele Sognets Længde. Fra Aaens Bred hæver Jordsmonnet sig saa smaat og jævnt mod Syd. Langs Aaen er der et ganske smalt Engdrag, der mod Syd begrænses af smaa Moser med temmelig brede Strækninger af sandmuldede Jorder og Heder. Vi har saaledes Brøstrup-, Hygum- og Fæsted Moser. — En Del Bække baner sig Vej gennem smaa Sænkninger fra Sognets sydlige Del til Hjortvad Aa, hvor de udmunder. — Kommer man fra Rødding ad »Adelvejen« mod Ribe, gaar det bestandig op og ned. Nu, da Vejen er grundforbedret, mærker man knapt de smaa Stigninger; men i gamle Dage, da Vejen var sandet til Gavns, følte baade Folk og Bæster Besværligheden ved dette bestandige op og ned. — Som Grænse mellem Rødding og Hygum Sogn har vi *Rasselbæk*; kører vi mod Vest, varer det ikke længe, før vi naar *Engebækken*;

mellem Brøstrup og Hygum har vi Bækken med *Engkærene*, og mellem Hygum og Fæsted har vi *Vesterbæk*, der til Dels danner Grænsen mellem Østersognet og Vestersognet.

I Østersognet har vi Byerne *Brøstrup* og *Hygum*, og til disse Byer hørte der for et Par Menneskealdre siden ret betydelige Egeskove.

I Vestersognet ligger Byerne *Fæsted* og *Harreby*, der ingen Skove har; til Gengæld er Agermarkerne bedre, og der er ret store Engstrækninger. Vestersognet regnes for at være den frugtbarste Del, og Beboerne der har fra gammel Tid haft en vis Tilbøjelighed til at se ned paa de Brøstrupper og Hygumer. I økonomisk Henseende var de derhenne lidt bedre stillede, og med den noget større Velstand fulgte, — det kan ikke nægtes, — lidt mere Dannelselse og renere og bedre Sæder. Skulde Folk fra Brøstrup og Hygum gennem Fæsted ad Ribe til, var det lidt af en Skærsild at komme frem der med de simple Vogne og daarlige Heste. Derfor sagde man i Østersognet: »Den, der kan komme gennem Fæsted uskændt, kan komme gennem Helvede ubrændt.«

For et Par Menneskealdre siden var det saadan i Hygum Sogn, at »faa havde for meget og færre for lidt.« De største Ejendomme var mellem 100 og 200 Tdr. Land, og saa vidt jeg ved, var der paa den Tid slet ingen jordløse Huse. De mindste Ejendomsbesiddere drev lidt Haandværk ved Siden af deres Landbrug eller gik paa Daglejerarbejde hos de større Besiddere. Der mærkedes paa den Tid grumme lidt for ikke at sige slet intet til Standsforskelle. Alle mødtes i Kirke, i Skole og ved selskabelige Sammenkomster som Ligemænd. Dog skal det ikke nægtes, at der i Folks Underbevidsthed ulmede Standsfølelser, der mærkedes ved visse Lejligheder, især naar en Gaardmandsdatter og en Husmandssøn blev saa gode Venner, at de ønskede at gifte sig med hinanden.

Bertel Rasmussen paa Hanebygaard røbede engang, hvordan Forholdet var i saadanne Tilfælde.

Han havde en hel Flok Døtre, — de var maaske hverken saa rige eller saa kønne, som ønskeligt kunde være. De blev én efter anden gifte med Husmandssønner, og nu havde han kun den yngste tilbage, og hende kaldte han altid: »Mi kønn Dætter!« — Saa sagde han: »Di ander Dættre er jo olsammel bløven givt med Kaal! Nu vild' a faa Sti gjan ha' mi kønn Dætter gyvt mæ en Søn!« Og det fik han. Hun blev gift med en Gaardmand nord for Kongeaaen.

Da Forholdene var saa gode i Hygum Sogn, var der ikke mange, der forlod Sognet for at bosætte sig andre Steder. Kun enkelte, der mente, de var særlig dygtige, drog ved Sommertid ud ad »æ Kou« for at slaa Græs. Derfra rejste de videre til Før for at tærskes. De kom gerne tilbage først paa Vinteren med en hel Del Penge og med et lidt videre Syn paa Livet.

Der er en Sproggrænse ved Fladsaa eller maaske rettere ved Gelsaa. Syd for denne siger man æ, men norden for siger man a. Og det er mærkeligt, at naar Folk fra Hygum i nogle Aar har opholdt sig sønder paa, og de saa kommer tilbage, siger de æ og snakker »sønderet« og det bliver de ved med lige til deres Død. Men kommer der Folk sønder fra til Hygum, forandrer de ikke deres Sprog; de holder fast ved den Sprogform, de har lært af deres Mor. —

Mellem Vester- og Østersognet er der ogsaa en Sproggrænse; i Østersognet siger de: Kjæp, Dør, Kjæn, men i Vestersognet siger de: Kjøp, Daer, Kjaen. — Men det personlige Stedord er a i hele Sognet. — For 60-70 Aar siden var det grumme sjældent, at der kom Folk fra andre Egne og bosatte sig i Sognet. Enkelte Fynboer forvildede sig dog herover; men om dem sagde Sognets Folk: »Di naar vist aaller o blyw jordet her«, eller: »Di kommer nok snaar i djer svot Klæjer«, for de havde ondt ved at nære sig her.

Et Par Angelbo-Familier bosatte sig ogsaa i Hygum Sogn; de var Slesvig-Holstenere og derfor ikke velsete. En Gang kom én af dem til at bruge det almindelige Haansord »de dumme Danskere«. Men saa trumfede Klavs Dus eller Klavs Skomager i Bordet for ham og sagde: »Saa prøv, om I kan narre vos nove!« — Angelboen var nok bleven taget lidt ved Næsen, da han købte Gaard i Hygum.

Den anden Angelbo købte Gaard i Brøstrup; han var en brøsig Krabat, men lidt magelig anlagt, og derfor gik det tilbage for ham. Naar han skulde af Gaarde, fortælles der, at han stillede sig op i Forstuen og raabte: »Sofie, hvor er min Frak'? Marie, hvor er min Stok?« og saaledes blev han ved, til han havde faaet hele Familien sat i Bevægelse. — En vældig Røst havde han, og naar han fra Gaarden saa, at en af Karlene bar sig forkert ad ved Arbejdet paa Marken eller dovnede, saa raabte han sine Ordre til ham med saa vældig en Røst, at det hørtes hele Byen over. En Dag sad han som sædvanlig paa en Bænk ved Gaardens østre Gavl og saa, at Faarene gik i Boghveden, og derfor raabte han: «Dreng, Dreng, du glemmer æ Faar!« — Nu pilede Nikolaj afsted og gennede Faarene af Boghvedemarken. Men saa raabte Manden igen: »Nikolaj, Nikolaj! kom her op, saa æ kan spark' dæ!« Jeg tror dog ikke, at Drengen mødte efter den Indbydelse.

Jeg har før nævnt, at »Adelvejen« førte fra Rødding gennem Hygum Sogn til Ribe. Nu er det Sognets betydeligste Vej, saa at sige al Færdsel gaar nu den Vej; men for et Par Menneskealdre siden spillede »Studevejen« fra Foldingbro over Dover og Vimtrup til Hygum og Løgumkloster en langt større Rolle. Hvert Foraar kom der Tusinder af jyske Stude i store Drifter med 3 a 4 Drivere til hver Drift ad den Vej. — Studene overnattede ved Dover eller ved Vimtrup Kro. Der fik Studene en Tot Hø, og Driverne fik Logi og Forplejning, og dertil hørte en Pose med Mellemmader og en Pægl Bræn-

devin i »Lærken« eller Lomme flasken. — Næste Nat holdtes der Rast i Stensbæk Kro. Det gik bestandig i bestemte Dagsmarscher ad Tønder til, som var Rejsens Maal. Handelsmændene kom til Hest eller til Vogns bagefter og klarerede med Værterne. I saadanne Tider mødte Skolebørnene altid alt for tidligt, for de maatte inden Skoletid op til Hjørnet ved »Klavs Bojsens« for at se paa Studene og Driverne med deres »spidssnude Træsko« og deres »Hyrdekæppe«. som de brugte at kaste efter Dyrene; og var man saa heldig at faa vekslet et Par Ord med dem og høre deres morsomme, brede Thybo-Maal, — ja, saa var man ikke staaet tidlig op forgæves.

Til andre Tider af Aaret kom »æ Svinpiskere« med deres store Flokke af Ungsvin. De gik foran deres Flokke og havde Brødposer, saa de af og til kunde kaste et Stykke Brød tilbage mod Flokken. Det gav Fart i de firbenede! — Ogsaa Faar og Lam førtes ad denne gamle Vej til de sydligere Markeder.

Hovederhvervet har naturligvis altid været Landbruget: Kornavl og Kvægavl; men Skoven blev ogsaa brugt; der blev barked og fældet meget Egetømmer, der blev solgt i Ribe, hvor det blev brugt som Skibstømmer. Skibsbyggerne kom selv ud i Skoven og huggede Tømmeret til, og saa kørte »Peter Lange fra Hygum Skov«, afsted med det til Ribe. — Naar Safterne havde faaet de store Egetræers Knopper til at svulme ved Sommerens Begyndelse sidst i Maj, saa kom »Barke-tiden« en travl, men morsom Tid, da unge og gamle maatte til Skovs for at trække Barken af de store Ege, der skulde fældes. Mens Egen stod paa sin Rod, blev Stammen barked af op i Mands Højde med en »Kløpind«. Saa blev Træet fældet og Grenene hugget af. De store Grene blev »udsnidet« d. v. s. Smaagrenene blev hugget af. Nu gik det rigtig løs: Karlene huggede og barked Blokkene, Drengene og Piger skrabe Mosset af og barked Smaagrenene. De store, lige Stammer brugtes til Bygningstømmer; de krogede anvendtes til Skibstømmer og solgtes i Ribe. Resten blev til Brændsel paa den aabne Skorsten eller i Ovn. Naar Barken var tørret i Solen, blev den skrabet endnu engang og hugget i Stumper, der blev fyldt i Sække og ført til Tønder, Ribe eller Varde og solgt til de derværende Garverier. Det var nu et morsomt Arbejde i Skyggen i den grønne Skov; men naar Solen sank, kom »Gnavpanderne«, og saa var det forbi med Hyggen. Ja, undertiden var det slet ikke til at holde ud, saa vi maatte gaa hjem.

Der solgtes ogsaa en hel Del »Klyne« eller Tørv fra Fæsted Mose i Ribe. Bønderne leverede dem selv i Byen, og naar de kørte fra Obbekær ad Tvedhuse og Tved, saa knirkede de gamle Vogne og sagde: »Vi kommer aldrig der ud! vi kommer aldrig der ud!« — Men naar Bønderne saa havde faaet Tørvene læsset af og faaet Penge paa Lommen og nogle Kaffepunser inden for Vesten, saa gik det hurtigt

hjemad med de tomme Vogne, og nu sagde de: »Vi kan gøre det saa tidt, som vi skal! Vi kan gøre det saa tidt, som vi skal!«

Det var nu heller ikke saa lige til, som det nu er, at komme ind i Ribe. Ved Byens Port skulde der betales Told eller Accise, og Klynevognene havde ofte Flæsk, Smør og Æg med. Det tog Tid at faa alt det fortoldet. Derfor spurgte Bønderne tidt hinanden: »Hvor sælger du dit Smør? Sælger du det til Ribe?« — »Naa, nej! a sæl mint til Tange, for det er næmmere at kom' af med det dær«. — Naturligvis blev der gjort Forsøg paa at smugle, saa det ene og saa det andet, ind i Byen. Sommetider gik det godt, men een Gang kom »Mikkel fra Tved« galt fra det.

En Morgenstund kom han nok saa strunk og stram hen til Toldstedet. Tolderen spurgte, om han havde noget at fortolde; men da han svarede Nej, sagde Tolderen: »Ja, gaa De saa kun, min gode Mand!« Han lod, som han i al Fortrolighed vilde slaa Mikkel paa Skulderen; men han traf Mikkels højpullede Filthat, og det var slemt, for der havde Mikkel en Snes Æg. De blev begribeligvis knuste, og der stod den arme Mand til Grin for alle. Og det er sikkert: Mikkel kom ikke tiere paa den Galej.

Nu jeg har nævnt de højpullede Hatte, der var saa almindelige den Gang, kommer jeg til at tænke paa »den gamle Doktor« paa Harreby Mark. Han var skam ikke Doktor, men han havde i sine unge Dage tjent ved en Doktor, og havde nok faaet Doktorens Hat. Den brugte han altid, og det saa længe, at man sagde, den havde været paa Mode 3 Gange. — Hans Familie yndede meget at bruge Tobak, men det var jo dyrt, naar de alle skulde have. Først røg Sønnen det, saa skraaede den gamle det, og naar det saa var tørret paa Kakkellovnen, brugte Kvindfolkene det som Snus; og naar de nøs det ud, pudsede de deres Sko med det. Der gik ikke noget til Spilde.

I den Tid var der ogsaa en Stodderkonge, der skulde holde uden-sogns Tiggere borte. Han var meget nidkær i sit Embede. Engang kom en velhavende Gaardmand fra Obbekær over i Hygum Sogn for at forrette nogle Ærinder. Stodderkongen lagde Mærke til, at han var inde flere Steder, men kom kort efter ud igen. Det maatte jo være en Tigger. Imidlertid lykkedes det dog *Hans Kalkær* at komme over Grænsen, uden at »Kongen« fik fat i ham. Han lo, da han fortalte Bymændene om den Forfølgelse, han havde været ude for, og sagde: »A slaap, men han haj mæ lumsk i æ Kikkert.«

De indensogns Tiggere, der havde Hjemstavnsret, var anbragt i »æ Armhus« i Fæsted, og det var en ret ejendommelig Samling, selv om den ikke var ret talrig. Der var *Mads Trompet* og *Snaps Gret'* foruden æ Hytkvind': *Ane* og *Lisbeth*, der var gift med æ *Svensker*.

Men saa døde æ *Svensker*, og kort efter døde *Snaps Gret'*; og nu havde Fattigforstanderen ikke noget imod, at *Mads Trompet* og

Lisbeth giftede sig med hinanden i en ret fremrykket Alder. Brylluppet stod i Hygum Kirke under stor Tilstømning af Nysgerrige. Da Brudeparret skulde op til Alteret, kneb det, for Mads kunde ikke vinde saa hurtigt frem som Lisbeth, der var raskere til Bens. Hun vendte sig derfor om og sagde: »Kom nu Mads! kom nu!« — Efter Vielsen var der Middag i Harreby Kro hos Lars Kaspersen, og hen paa Aftenen kørte han Ægteparret op til »æ Armhus«.

Nogle Aftener efter fik Byens Ungdom Lyst til at lave lidt Løjer med de gamle. En af Knægtene tog et Lagen over sig, gik lige hen til Vinduet og bankede paa. Lisbeth vaagnede først, og da hun ser den hvide Skikkelse udenfor, støder hun til Mads og siger: »Mads, Mads! Gret' er her!« — Men Mads lod sig ikke forbløffe, han vidste, han var i sin gode Ret. Han rejste sig over Ende i Sengen og sagde med højtidelig manende Røst: »Gret'! Klokken er slagen tolv. Du har ikke mere her at gøre!« —

Denne Historie er nu snart hundrede Aar, men Folk husker den endnu.

Folketro og Overtro.

»Hvert Sogn har sin Heks og hver By sine Trolde«, synger H. Drachmann. Hygum Sogn havde ogsaa sine, og Overtroen var saa almindelig, at ingen tvivlede om det. Et Par gamle Koner var stærkt mistænkte for at gøre Ulykker, saa paa den Maade og saa paa den. Naar Børnene vantrivedes, var det deres Kunster, der var Skyld deri; naar Kalvene døde, havde Heksene tidt en Finger med i Spillet, og galt var det ogsaa, naar man ikke kunde kærne Smør af Fløden.

Men var der saaledes Folk, der øvede »sorte Kunsten«, saa var der heldigvis ogsaa »kloge Mænd«, der vidste Raad for Uraad, og det var langtfra sjældent, at de blev adspurgt.

I Gredstedbro boede der en saadan »klog Mand«, der i Almindelighed vidste Raad. Paa en Gaard i Harreby var det rent galt med Grisesoen og Grisene; det ene Kuld gik til efter det andet, og der gik da Bud til Manden i Gredstedbro, og han hjalp, som vel var. En Tid efter blev en af Gaardens Karle sendt til Gredstedbro med en Specie til Manden; han skulde jo ikke »gøre det for intet«. Undervejs tænkte Karlen paa den dejlige blanke Specie, som han nok gad beholde. Det kunde jo da heller ikke gøre noget, om han beholdt den, naar han gav Manden Smaamønter til samme Værdi. Som tænkt saa gjort.

Men de gik ikke upaaagtet hen. Da Manden havde taget mod Pengene og takket for dem, sagde han: »A vild' no ejsen heller ha høj den Specie, di Hosbond gav dej' te mæ!«

Da forstod Karlen for Alvor, at Manden var klog.

Et Par Folk flyttede omkring i Sognet; de boede snart her og snart

der, men fik ikke noget godt Nabolag. De havde det smaat, men de bestilte heller ikke noget. Ja, om Natten var Anders sikkert tidt nok ude at bjerge lidt til Udkommet, og naar der blev stjaalet noget, troede Folk bestandig, at det var Anders, der var paa Spil. Han fik da ogsaa Navnet *Anders Tyv* eller lidt mere forblømt *Anders Tej!* fordi han tog, hvad han havde Brug for. En Tid boede han i »æ Krehus«, en elendig Rønne, der i Fællesskabets Tid var beboet af Byhyrden. Nu boede Anders Tej og hans Kone der. Saa hændte det, at der blev begaaet Indbrud i en Gaard der i Nærheden. Tyven havde listet sig rundt i Gaarden, og havde endogsaa været inde i Sovekammeret, hvor Manden og Konen laa. Om Morgen opdagede de, at Mandens Sølvuhr var borte. Ved nærmere Eftersyn viste det sig, at Tyven ogsaa havde taget baade Klæder og Fødevarer. Mistanken faldt straks paa »Anders Tej«. Hvem skulde det ellers være? Der gik Bud til Sognefogden, og han var straks rede; samme Dag kørte han og den bestjaalne ud til »æ Krehus«, hvor Anders boede. De traf ham ogsaa godt nok, og det var tydeligt, at han følte sig saa godt som grebet paa fersk Gerning. Han var meget spagfærdig og villig til at stige til Vogns for at blive ført i Arrest.

Men saa kom Konen ud. Hun klagede og jamrede: »I vil da vel et tej Anders med, som han staar og gaar. Det vild' da være en store Skam, om han skuld' til Rødding i si gammel Klæjer. Han kommer jo et engaang hjem til Nat. I maa da gi ham Tid o faa en ren Skjovt aa i det mindst!« — Det var jo et rimeligt Ønske, og det gik Sognefogden ind paa. Lidt efter kom Anders ud, men var det ham? Han var nu bleven som en hel anden. Han var helt hoven og kaalhøgen. Han kunde jo godt følge med, men det vilde blive værst for dem selv, for han havde rent Mel i Posen. Han kunde aflægge sin Salighedsed paa, at han var uskyldig. — Sognefogden saa paa Christian Peter; hvad var her at gøre? Der var vist ikke meget Haab om at faa Anders til at bekende. Det mente Christian Peter heller ikke, saa de kørte hjem med uforrettet Sag. — De var klar over, at nu havde Anders faaet *Tyveskjorten* paa, og saa var det umuligt for Gud og Mennesker at faa en retfærdig Straf over ham. Nu maatte de tage Skade for Hjemgæld.

Af Anders Sandemands optegnelser. — 1746

1746 Koster 1 Sk. Rug 10 a 11 sk., 1 sk. byg 9 sk. 1 Skippe baaget 8 sk. Først i aaret var Sygdomen i mellem qvæget her og der over alt landet, og særdelles her i Jydland, hvor den gjorde gandske bardt, en hver mand afdrog selv huden af sit døde qvæg efter Kongl. til-ladelse.

I same aar kiøbtes meget qvæg fra Jydland, nær ved Sygdomen for got kiøb, mange tilbragte sig selv Sygdommen der med.

d. 6. Aug. døde Kong Christian d. 6te, da hand havde Regieret 16 aar, hvor paa det ved alle Kirker Ringede 4 timer hver dag i 2de Maaneder, da i alt landet d. 4. octbr. blev lig Prædiken holden over alt.

Aaret 1846

En mild Vinter, næsten uden Frost og Sne. Kartofflerne fra forrige Aar (= 1843) kom selv op i Kornagreene. Sommeren var tør og meget hed, overordentlig rig paa Blomster, godt Agergræs, mange Fluere, Lopper og Kaalorme; disse ganske afædt mine Kaal, som fik rig Top. Efteraaret mildt, stor Vandmangel og deraf skrækkelig Sygdom og Dødelighed, især paa Pelvorm, hvor 2-3 Lig daglig. Om Sommeren stor Mangel for at faa Gryn og Mel *malet*, da der fattedes baade Vejr og Vand; Kornet herfra baade i Tønder, Ribe og Jedsted Mølle.

Rugen tog megen Skade af Tørke og Rust, blev liden i Kærne og Maal, men Gud ske Tak sund og kraftfuld. Byg og Havre god (mit særdeles!), Boghvede udmærket i Mængde og Godhed. Kartofflerne faa, smaa og anslaaede. Bierne florerede; Honningen sank i Pris fra 36 til 24 Sk. a Pund. Den gamle Rug 20 Sk. a Skæppe, men den ny steg til 30 Sk. De andre Kornsorter forholdsvis.

Udrejser: Arrild S. 22. 3. — S. 19. 4. Konfirmation. — S. 12. 7. Højrup, Ullemølle-Affære. — S. 27. 9. om Markeds-Brev. — L. 28. 3. i Brændstrup. — Tønder L. 13. 6. Papir. — Ti. 29. 9. Marked. — Spandet Kro M. 3. 8.

Mæslinger her i Januar og Februar; da og Jens Bro Boghandel i Sjælland. — Postbud herfra 2 Gange ugentlig paataget S. 13. 9. til Skærbæk. — Bispevisitats 29. 9. (da Præsten syg, L. 30. 9.). — Missionsfest Skærbæk 1. 10. da hed Brevveksling Hr. Pastor. — Skærbæk Skole 3 Fag til Vest og en anden Lærer.

Krig i Ostindien, Pansjab. Oprør Krakow og Galizien. Den svenske Kongefamilie i København 13.-16. Juli. — Den 7. 9. afskediget 6 Regeringsherrer i Slesvig. — Død: Pave Gregor XVI M. 1. 6., den 258. Pave. — Opløst begge Hertugdømmers Stænderforsamlinger!

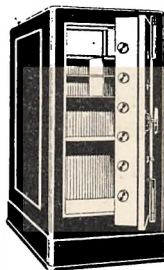
Døde: Medkonfirmand Carsten Skalleb. Mølle M. 9. 2. Bodild Marie Sørensen. Peder Smed, Lintrup. Pastor Bang i Ribe. Degn Lagesen i Brøns. Sognefoged Jens Beier i Skærbæk m. fl.

(Af Jens Lauritsens Bog om mærkelige Ting, som er passeret forhen og i min Tid).

M. H. JÆGER

Aarhus Pengeskabsfabrik
Grundlagt 1894

Fabrik for **Pengeskabe,
Panserdøre, Boxanlæg**

**Svendborg
Boghvede & Havremølle**

**A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle
A A R H U S**

Grundlagt 1829. Telf. 9800
Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Aktieselskabet
Køge Trævarefabrik
Køge

Kampmann, Kierulff & Saxild

Ingeniører & Entreprenører
Strandvej 144. Telf. Hellerup 7247. Charlottenlund.

Vilh. Jensen
Murermester . Cementstøber
Tagsten . Mursten . Rør
Brande . Telf. 153

A. Th. Andersen-Høyer

Vin en gros

Telefoner 9331 . 12204 . 3931

Rosengården 12

København K.

Lolland-Falsters
Andels-Svineslagteri

Nykøbing Fl.

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Kjøge
Andels-Svineslagteri
Køge

Skagen Kul & Trælastforening

**Skive
Tømmerhandel A/S
Skive**

Andelselskabet
De forenede Mejerier
Aarhus

Aktieselskabet
Vejle Textilfabrik

„UNION“
Korn- og Foderstofimport A/S
Aabenraa

MORSØ STØBEGODS.

AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
KONGELIG HOFLEVERANDØR
NYKØBING MORS

Carl M. Cohr's
Sølvvarefabriker
Aktieselskab
Fredericia

Aktieselskabet
J. C. Modeweg & Søn
København

Sønderborg
Andelsmejeri

Aabenraa
Andelsmejeri

Silkeborg
Andels-Svineslagteri

Aalborg Mælkekompagni
Aktieselskab
Aalborg

Tønder Mejeri
Telefon 186

Thisted Jernhandel
v/ Chr. Homann
THISTED

Brug Sønderborg Garn fra
A/S Det Nordiske Kamgarnsspinderi
Sønderborg

ASMUS HANSEN
Kolonial- og Kortevarer
en gros
Haderslev

Haderslev Klædefabrik

M. Schaumann

HADERSLEV

Smith & Co. A/S
Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/S
Vojens

Carl J. Ulrich & Søn
Aktieselskab
Haslev - Telefon 600

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

A/S Sønderjydsk
Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Poul Pedersen
Landsretssagfører
Vejle

Hans Jensens Eff.
Trikotagefabrik

IKAST

Aktieselskabet
Skive Markfrøkontor
Frøavl - Frøhandel
Skive. Telf. 94. 2 Lin.

DIPLOM - IS.

Haderslev Telef. 1160
Vejen Telef. 3

Aktieselskabet

Dansk Galoche- og Gummifabrik

København

Køge

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispeterov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemkole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jorgine Abildgaard. Anna Krogh.

Jydsk Grundejerkreditforening

Hening.

Udlaan: $\frac{1}{4}$ 1944: 233.651.400 Kr.

Reserver: $\frac{1}{4}$ 1944: 11.392.144 Kr.

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

N. C. Mehlsen, Struer.

Fiskeexport & Røgeri.

Telegramadresse: Mehlsen — Telefon 2

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør

grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4302 - 4303 - 4304

KØBENHAVN

Niels Ebbesensvej 20

Tlf. C. 5036

Harald Bo Bojesen

Boghandel

A A B E N R A A

Hede Nielsens Fabrikker A/S

Cykler - Cykledele - Radio
Horsens

J. N. Jepsens Boghandel

Tønder . Telf. 341

Stort Udvalg i saavel aktuel som
antikv. Litteratur om Sønderjyll.

Køb dansk Arbejde!

Jydsk
Trikotagefabrik A/S
IKAST

DANSK MASKINOPLAG A/S

(JØRGEN M. HANSEN)

Åabenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

Dyekjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing

Aktieselskabet
Motorfabriken „Frederikshavn“

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Støt dansk Industri

AKTIESELSKABET
SKARREHAGE MOLERVÆRK
Nykøbing Mors

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Reserveret

„B“

A/S **P. SCHOU & CO.**
TRÆLASTHANDEL

Kolding (Grundl. 1840)

Morsø Textilfabrik A/S

Telefon 575 (2 Linier)

Nykøbing Mors

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

Dansk Nellikekultur

A A B E N R A A

